

Op weg naar antibioticavrije veehouderij

BD-boeren lopen voorop

Kranten koppen over de noodzaak van het terugdringen van het extreem hoge antibioticagebruik in de veehouderij. De biologische veehouderij wordt daarbij als het goede voorbeeld genoemd vanwege het lage gebruik. Binnen de biologische sector lopen de BD-boeren voorop. Maar het kan nóg beter!

Tekst: Jorien Quririjnen / Foto: Alger Meekma

In 2010 en 2011 kwam Zembla met een alarmerende uitzending over de ESBL-bacterie, veroorzaakt door antibioticagebruik in de intensieve veeteelt. Deze multiresistente bacterie maakt dieren én mensen ongevoelig voor antibiotica. Daaropvolgend kwam de Consumentenbond met een rapport over

de toename van de ESBL-bacterie in vlees van dieren die zijn behandeld met antibiotica. De ESBL-bacterie werd in rund-, varkens-, kippenvlees, zuivel én groenten aangetroffen. Meest schrikbarend was het kippenvlees: maar liefst 88% bleek besmet. Dat het anders moet, is iedereen duidelijk. Dat het anders kan, laten de biologische veehouders zien. Zij gebruiken veel minder dan gangbaar. Hoeveel minder is voor de pluimvee- en varkenshouderij niet bekend, maar voor de melkveehouderij wel, want daarnaar doet Livestock Research, onderdeel van Wageningen Universiteit, onderzoek.

Streefwaarde

Een groot aantal biologische melkveeouders heeft Livestock Research toestemming gegeven voor het verwerken van hun dierenartsrekeningen van de afgelopen jaren. Daarop staan de hoeveelheden antibioticum die per maand of per jaar gebruikt zijn. Gekeken is naar hoeveelheid en doel van de gebruikte antibiotica. Voor alle landbouwhuisdieren wordt de hoeveelheid antibioticum uitgedrukt in dagdoseringen per dier per jaar. De eis van de overheid is dat de hoeveelheid antibioticum in de veehouderij in drie jaar tijd met vijftig procent wordt teruggebracht. Voor de melkveehouderij was de streefwaarde voor 2011 4,6 dagdosering

per koe. Concreet houdt dat in dat de gemiddelde koe per jaar 4,6 dagen een gestandaardiseerde dagdosering antibiotica mag krijgen. Daarbij is bijvoorbeeld een mastitisinjector een halve dagdosering en een injector droogzetantibiotica één dagdosering. Bedrijven die ver boven de streefwaarde zitten, moeten extra maatregelen treffen om verbetering. Om de reductie te bereiken moeten behandelplannen opgesteld worden. Bovendien zijn bepaalde antibiotica voorbehouden voor humaan gebruik en mogen slechts onder voorwaarden in de veehouderij gebruikt worden.

Harde cijfers

Van de 94 biologische bedrijven in het onderzoek zijn er 21 Demeter gecertificeerd (22%). Daarmee is de groep BD-bedrijven duidelijk oververtegenwoordigd. In 2010 gebruikten de biologische melkveebedrijven gemiddeld 1,75 dagdosering antibiotica, tegenover een gebruik van gemiddeld 5,8 door gangbare melkveeouders. Het gemiddelde BD-bedrijf zat met 1,22 dagdosering duidelijk lager dan het gemiddelde EKO-bedrijf met 1,90 dagdosering (zie tabel 1). In dit artikel wordt de term 'EKO-bedrijf' gebruikt voor een biologisch bedrijf dat niet BD is.

Dat is het goede nieuws. Maar binnen de bi-

ologische groep zijn er grote verschillen. Er zijn biologische bedrijven met een gebruik vergelijkbaar met gangbaar. Van de 21 BD-bedrijven waren er twee bedrijven die boven de drie dagdoseringen uitkwamen. Van de 73 EKO-bedrijven van het onderzoek waren er zestien bedrijven die niet onder de drie bleven. Aan de andere kant van het spectrum zitten de bedrijven die helemaal geen of nauwelijks antibioticum gebruiken. In 2010 konden negen (43%) BD-bedrijven toe met minder dan een kwart dagdosering per koe. Bij EKO-bedrijven is dit aanzienlijk minder: 13% van deze bedrijven gebruikt minder dan een kwart dagdosering per koe per jaar.

Demeter-normen

De normen voor antibioticagebruik zijn voor Demeter hetzelfde als voor het EKO-keurmerk: preventief gebruik van chemisch gesynthetiseerde diergeneesmiddelen en antibiotica is verboden, evenals gebruik van groei- of productie bevorderende stoffen en hormonen. Als een dier ziek is, zijn natuurgeneeskundige en homeopathische middelen de eerste optie. Als deze middelen niet doeltreffend zijn en er toch behandeling met chemische middelen nodig is om pijn of lijden van een dier te voorkomen, mag een gangbaar geneesmiddel worden gebruikt. Na gebruik geldt tweemaal de wettelijke gangbare wachttijd. De wachttijd is de tijd, dat de melk of het vlees niet voor consumptie mag worden aangewend. Elk geneesmiddel heeft zijn eigen wachttijd, variërend van nul uur tot 35 dagen. De normen zijn de 'harde' basis. Daarnaast

heeft Stichting Demeter richtlijnen vastgesteld, die worden uitgewerkt in de Collegiale Toetsing. Doel hiervan is dat iedere boer ontwikkelingsgericht werkt aan het management van zijn boerenbedrijf én zijn veestapel. Hij ziet zijn bedrijf als een levend organisme. Mankeert een individueel dier iets, dan is dat een signaal voor de kwaliteit van gezondheid van het hele bedrijf. Alles in de Demeter-richtlijnen is gericht op het voorkomen van geneesmiddelengebruik. In tegenstelling tot de strikte normen geven richtlijnen de boer de vrije keuze om accenten aan te brengen in de ontwikkeling van zijn bedrijf tot een veerkrachtig organisme. Als er relatief veel ziekte in de veestapel is, kan de boer zichzelf tot doel stellen om gedurende een bepaalde periode heel gericht toe te werken naar een sterke veestapel. In de richtlijnen worden stalinrichting, rassenkeuze, voeding, verzorging en leefomstandigheden van de dieren gezien als bepalende factoren voor een natuurlijke weerstand tegen ziekten.

Uierbeschadigingen en mastitis

Zo makkelijk als erover gepraat en geschreven wordt, zo lastig kan het vraagstuk liggen in de dagelijkse gang van zaken op en rond het erf. Tussen de wens om helemaal antibioticavrij te zijn en de werkelijkheid

van alledag kan een gapend gat liggen. Het onderzoek van Livestock Research laat zien waar de meeste winst valt te behalen (zie tabel 2).

Op Demeter-bedrijven wordt 61% van alle antibiotica ingezet om de uiergezondheid te verbeteren. Gehoord vee brengt elkaar nog altijd dubbel zoveel verwondingen toe dan hoornloze kuddes. Het vraagt veel van de weerstand van de koe om met een kapotte uier in een stro- én mestrijke pot- of hellingstal te liggen. Een ruime stal is belangrijk. Maar de dames op stal vrijwaren van competitieve elementen die aanleiding geven tot het uitdelen van een hoornstootje, vraagt meer dan alleen voldoende staloppervlak. Stress, niet overal hetzelfde voer, te weinig licht, een gebrekkig dagritme zijn allemaal elementen die onrust geven in de kudde waardoor verwondingen kunnen ontstaan.

Naast uierbeschadigingen en uierontstekingen, vraagt het droogzetten van de koe ook

met regelmaat om het toedienen van antibiotica: 32% van het totale gebruik. Wanneer bij de boer de ambitie bestaat om antibioticavrij droog te zetten dan gaat het hoofdzakelijk om twee zaken: een lage productie en een laag celgetal. Om een lage productie te krijgen aan het eind van de lactatie wordt in de biologische melkveehouderij 'vermaald': er wordt een paar dagen één keer per dag gemolken en vervolgens een aantal dagen om de dag. Meestal daalt de productie dan voldoende om zonder al te veel risico te kunnen droogzetten. Gangbaar wordt die methode niet aanbevolen maar biologisch geeft het goede resultaten.

Een laag celgetal kun je niet van het ene op het andere moment bereiken op het tijdstip van droogzetten, maar moet onderdeel zijn van het totale management. Je kunt van elk afzonderlijk kwartier bepalen of het celgetal laag genoeg is om het risico te nemen om zonder antibiotica droog te zetten. Daarvoor moeten ook de omstandigheden tijdens de droogstand goed zijn om het risico op uierontsteking te minimaliseren. Bij kwartieren met een hoog celgetal kun je besluiten toch antibioticum te gebruiken of het kwartier al tijdens de lactatie niet meer te melken en zo een driespeen koe te maken.

Anne Koekkoek, die sinds 2003 antibioticavrij werkt, vertelt elders in dit blad (zie pag 7) geïnspireerd over hoe hij dat doet. Hij kijkt op een eigenwijze manier naar zijn kudde, als één geheel. Dat is het unieke aan het biodynamisch boeren. Anne bewijst ook dat het kan: boeren zonder antibiotica. In de loop der jaren wordt het steeds makkelijker, aldus Anne. ☺

Tabel 1. Aantal bedrijven en antibioticumgebruik (dagdosering per koe per jaar)

Type bedrijf	Aantal	2006	2007	2008	2009	2010	Gemiddeld
BD-bedrijven	21	1.47	1.51	1.50	1.45	1.22	1.43
EKO-bedrijven	73	2.37	2.42	1.89	1.87	1.90	2.16
Gemiddeld	94	2.15	2.22	1.80	1.77	1.75	1.94

Tabel 2. Toepassing antibioticum (percentage van totaal)

	Mastitis	Droogzetten	Diversen	Vruchtbaarheid	Kalveren
BD-bedrijven	29	32	33	2	4
EKO-bedrijven	37	28	30	3	2
Gemiddeld	35	29	30	3	2